खत्याड गाँउपालिका

स्थानिय राजपत्र

खत्याड गाँउपालिकाद्धारा प्रकाशित

खण्ड : १ संख्या : १२ मिति : २०७५/०२/१३

भाग १

खत्याड गाउँपालिकाको
खत्याड गाउँपालिकाको स्थानीय कृषि ऐन २०७४
(खत्याड गाँउपालिकाको प्रथम गाँउसभावाट मितिः २०७४/१२/२१ मा स्वीकृत)

पपपपपप

प्रस्तावना,
नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम खाद्य संप्रभुताको हकको संरक्षण गर्दै राज्यले अगिंकार गरेको कृषि नीतिमा उल्लेखित किसानको हक हित संरक्षण सम्बर्धन गर्न र कृषि उत्पादकत्व बढाउन कृषकका लागी कृषि सामग्री, कृषि उपजको उचित मूल्य र बजार पंहुचको व्यवस्था, तुलनात्मक लाभहरुको न्यायोचित वितरण र दिगो विकास गर्ने अवधारणा अनुरुप कृषि क्षेत्रको विकास, व्यवस्थापन र शुशासन संचालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,
नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२६ बाट प्रत्याभूत हक अनुसार स्थानीय तहको शासन संचालनका लागि बनेको ऐन, २०७३ को परिच्छेद १५ को दफा ८७ बमोजिम गाउँसभासभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम " खत्याड गाँउपालिका स्थानिय कृषि ऐन, २०७४ रहने छ ।

(२) यो ऐन गाउ/नगर सभाबाट पारित भएपछि प्रारम्भ हुने छ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा -

(क) "अध्यक्ष" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ख) "उपाध्यक्ष" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ग) "उप प्रमुख" भन्नाले नगर कार्यपालिकाको उप-प्रमुख सम्झनु पर्छ ।

(घ) "प्रमुख" भन्नाले नगर कार्यपालिकाको प्रमुख संम्झनु पर्छ ।

(ङ) "कृषि" भन्नाले अन्नवाली, दलहन, फलफूल, तरकारी, पशुपालन, निजी जग्गामा गरिएका रुख एवं जडिबूटीको खेती र तिनको प्रारम्भिक भण्डारण, प्रशोधन र बजारीकरण लाई सम्झनु पर्छ ।

(च) "खेति योग्य जमिन" भन्नाले अन्नवाली, दलहन, फलफूल, तरकारी, पशुपालन, डालेघाँस एवं जडिबूटीको खेती गरिएको निजी जमिन वा सरकारले खेति गर्न योग्य भनि छुट्टयाएको जमिनलाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) "स्थानीय तह वा सरकार" भन्नाले गाउँपालिका, वडाहरु तथा खत्याड गाँउकार्यपालिका प्रमुख उपप्रमुख संझनु पर्छ ।

(ज) "सभा" भन्नाले गाउँ सभा वा नगर सभा संझनु पर्छ ।

(झ) " किसान" भन्नाले आफ्नो परिवारका सदस्यकै श्रमबाट आफ्नो वा अरुको जमिनमा काम गरी परिवारको खाद्य आपूर्ति गर्ने परिवारको मूली वा उसको श्रीमान् वा श्रीमतीलाई सम्झनु पर्दछ । आम्दानीकालागि आफ्नो वा अर्काको जमीनमा परिवारका सदस्य बाहेक अरु श्रमिक वा मूलरुपमा यन्त्रको प्रयोग गरी खेती गर्ने व्यक्तिलाई व्यावसायिक कृषक सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "कृषक समूह" भन्नाले स्थानीय तहमा कृषि तथा पशुपंछी पालनमा काम गर्ने किसानलाई संझनु पर्छ ।

(ट) "साना किसान" भन्नाले चार जनाको एक परिवारलाई जीविकोपार्जन गर्न पुग्ने कम्तिमा १० रोपनी वा ०.५ बिघा सम्म कृषि भूमि रहेको किसान संझनु पर्छ ।

(ठ) "मझौला किसान" भन्नाले चारजना भन्दा बढीको परिवारलाई जीविकोपार्जन गर्न पुग्ने १० रोपनी भन्दा माथि ५० रोपनी वा ३ बिघा सम्म कृषि भूमि रहेको किसान संझनु पर्छ ।

(ड) "व्यावशायीक किसान" भन्नाले ५० रोपनी वा ३ बिघा भन्दा माथि कानूनले कृषि भूमि राख्न पाउने किसान संझनु पर्छ ।

(ढ) "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अर्न्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम संझनुपर्छ ।

(ण) "पकेट क्षेत्र" भन्नाले कुनै कृषि तथा पंशुपछी पालनलाई जोड दिएको क्षेत्र संझनु पर्छ ।

(त) “भू उपयोग” भन्नाले सरकारले बिभिन्न प्रयोजनका लागि वर्गिकरण गरि तोकेको जमिनको उपयोगलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२
कृषि तथा पशुपंछी पालन सम्बन्धी निर्देशक सिद्धान्त

३. निर्देशक सिद्धान्तहरु : (१) कृषि तथा पशुक्षेत्रको समग्र विकासका कार्यहरु मार्फत खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउने र तुलनात्मक कृषि उपज प्रवर्धन गर्न खाद्य संप्रभुताका आधारभुत मान्यता र मापदण्डअनुसारको कृषि प्रणाली अपनाउने

(२) स्थानीय तहका संस्कृति परम्पराको संरक्षण गर्ने कृषि पद्दति, जीविकोपार्जन, रोजगारी आधुनिक सीप, सहकारीको विकास, स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग, स्थानीय कृषक समूहको उत्थानका लागि कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने

(३) स्वथ्य नागरिकको जीवनमा हानी पुर्‍याउने रासायनिक तथा घातक विषादीको प्रयोगलाई निरुत्साहन गर्ने, संकटापन्न महामारी रोग, किराको प्रकोपको रोकथाम तथा उपचार तथा नियन्त्रण, कृषि जनचेतनामा अभिबृद्धि, मल विऊविजनको सरल बिक्री वितरण र उपलब्धता र प्राङ्गारिक मलखाँदको प्रयोगमा बढावा गरि उत्पादनमा बृद्धि गर्ने

(४) कृषिमा आधुनिक प्रविधिको विकास, जैविक विविधता र वातावरण संरक्षण सर्वद्धन, आधुनिक कृषि औजारको अध्ययन अनुसन्धान, विकास र सरल बिक्री वितरण गर्ने

(५) गाई, भैसी, पशुपंछी पालन, नश्ल सुधार प्रजातिको विकास विस्तार र हस्तान्तरण, चरिचरण रोजगार र आय आर्जन उन्मूख हुनेछ ।

(६) रसायन विषादी र प्लाष्टिकमा आधारीत उद्योगबाट खाद्य तथा कृषि प्रणालिमा पुर्‍याउने असरबाट मुक्त पार्ने प्रविधि र नियमन व्यवस्था निर्माण गर्ने ।

(७) सरकारको भूउपयोग निति र कानुनका आधारमा कृषियोग्य भूमिको संरक्षण र दिगो उपयोग गर्ने

परिच्छेद ३
किसानको वर्गिकरण र सामुहिक खेति

४. किसानको वर्गिकरण (१) किसानलाइ साना किसान, मझौला किसान र व्यावसायिक किसानमा वर्गिकरण गर्न सकिने छ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम १० रोपनि वा ०.५ विघा भन्दा कम जग्गा हुने व्यक्तिलाई किसान नभनि उनिहरुलाई राज्यवाट अन्यत्र रोजगारीको सुनिश्चितता प्रदान गरिनेछ ।

(३) उपदफा(२) मा उल्लेख भए वमोजिम १० रोपनि वा ०.५ विघा भन्दा कम जग्गा हुने किसानको जग्गा किसानको हक नमेटिने गरि व्यवस्थित ढंगवाट सामुहिक खेति विकास

तर्फ लगाउने र सो जग्गा प्रयोग गरे वापत गाँउपालिकाले सम्वन्धित जग्गाधनिलाई तोकिए वमोजिम साल वसाली भाडा उपलव्ध गराउन सकिनेछ ।

परिच्छेद -४

कृषि तथा पशुपालन सम्वन्धि प्राविधिक ज्ञान सिप तथा सुचना

५. सूचना तथा प्रचार प्रसार : (१) खत्याड गांउपालिकाले कृषकहरुलाई कृषि तथा पशु सम्बन्धी तालिम, प्रविधि, प्राविधिक सेवा, कृषक क्षमता तथा सीप विकास, सशक्तिकरण सम्बन्धी सूचना उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदपफा (१) अनुसारको सूचना तथा प्रचार प्रसार लागि कृषि बालि, तरकारी, फलफूल, नगदेवाली, पशुपंछी पालन, माछा पालन सम्बन्धी व्यवहार योग्य पाठ्यसामग्री तयार गर्ने, रेडियो तथा टेलिभिजन कार्यक्रम मार्फत प्रचार प्रसार र वहश कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने छ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको सूचनाको हक निशुल्क वितरण र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) कृषकहरुले मागेका बखत आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउनु गांउपालिकासंग सम्वन्धित पदाधिकारीको कर्तव्य हुनेछ । यसरी सूचना उपलब्ध नगराएको पाइएमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सजाय हुन सक्ने छ ।

६. कृषि प्राविधिक जनशक्तिबाट नि:शुल्क सेवाको उपलब्धता : (१) कृषक समूहलाई कृषि तथा पशुपंछी विकास कार्यक्रम संचालन भएका पकेट क्षेत्रहरुमा नियमित रुपमा प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कृषक समूहहरुबाट सेवा माग गरिएमा सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको सेवा उपलब्ध नगराउने कृषि प्राविधिकलाई कृषकहरुले कानूनी कारवाहीको माग गरी निवेदन दिन सक्नेछन् । यसरी कृषकले निवेदन दिएमा छानविन गरी सेवा प्रदान नगरिएको ठहरिएमा निज प्राविधिक माथि तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(४) सामुदायिक कृषि तथा पशु सेवा संरक्षणका लागि प्रचार प्रसार प्राविधिक ज्ञान सीप उपलब्ध गराउन तथा कृषकलाई आवश्यक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक संख्यामा सेवा केन्द्रहरु स्थापना गरिनेछ ।

(५) कृषक मैत्री साना तथा ठूला औजार तथा प्रविधिको विस्तार र विकाश गरिनेछ ।

परिच्छेद ५

विऊ विजन, मलखान तथा किटनाशक औषधि

७. बिऊ, विजन मलखाद तथा जैविक किट नाशक औषधीको सहज उपलब्धता : (१) कृषकलाई मौसम अनुसार सिफारिस गरिएका विऊ विजन, महामारी वा प्राकृतिक प्रकोप्रजन्य रोग किरा फटेग्रा आदिको नियन्त्रण र रोकथाम, मलखाद तथा जैविक किट नाशक औषधीको सरल र सहज ढंगबाट समयमा नै उपलब्ध हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।

(२) स्थानीय रैथाने विऊ विजनको संरक्षण, प्रवर्धन र विकाशका लागि कृषकहरुलाई प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम रोग व्याधिको महामारी संक्रमण फैलिएमा संकमण स्थलमा तत्काल दक्ष प्राविधिक खटाई रोग महामारी संक्रमण नियन्त्रण गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने छ ।

(४) बिऊ विजन किटनाशक औषधी मलखाद बिक्री वितरणका लागी" कृषि सहकारी" गठन गर्न प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(६) अवैद्य किटनाशक औषधी प्रयोगमा बन्देज गरी जैविक विविधता र कृषि वातावरण संरक्षण गर्न कृषक समूहको सहभागीता रहेको जैविक विविधता र कृषि वातावरण संरक्षण समिति गठन गर्नु पर्नेछ । सो समितिले अनुगमन मूल्यांकन गरी अवैध वा अत्याधिक किटनाशक औषधी प्रयोग कर्ता किसानलाई सचेत वा तोकिए बमोजिमको सजाय गर्न सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(७) बाली पोषण र जमिनको उर्वरता कायम राख्न प्राडंगारिक मलको उत्पादन र प्रयोगमा कृषकलाई तोकिए वमोजिम प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ ।

८. कृषक समूहको गठन : (१) कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रम पारदर्शी रुपमा संचालन गर्नका लागि क्षेत्रगत तथा विषयगत कृषकहरु रहेको कृषक समूहको गठन गरिनेछ ।

९. तथ्याङ्क अभिलेख राख्नु पर्ने : (१) स्थानीय निकायमा रहेका कृषि तथा पशु सम्बन्धी निकायले आफ्नो क्षेत्र भित्रको कृषि जमिन, कृषि वाली, फलफूल, तरकारी खेति, नगदेवाली, रैथाने वाली, कृषि उपजको उत्पादन तथा खपत, मल खादको आवश्यक परिमाण रोग तथा किरा र पशुपंछि पालन सम्बन्धी आवश्यक वास्तविक तथ्याङ्कको अभिलेख तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संकलित तथ्याङ्कलाई समय समयमा अध्यावधिक गरि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ६
स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समिति

१०. स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समितिः (१) कृषि क्षेत्रको समग्र विकास तथा प्रवर्द्धन लगायतका कार्य गर्न खत्याड गाउँपालिकामा एक स्थानीय कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समिति रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोमिजका सदस्यहरु रहने छन् :-

(क) अध्यक्ष – अध्यक्ष

(ख) कृषि क्षेत्र हेर्ने कार्यपालिकाको सदस्य – सदस्य

(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – सदस्य

(घ) गाउँस्तरीय खाद्य सुरक्षा समितिको संयोजक वा प्रमुख – सदस्य

(ङ) समितिले मनोनयन गरेको विज्ञ सदस्य एक जना – सदस्य

(च) समितिले मनोनयन गरेको व्यवसायिक किसानमध्ये एक जना – सदस्य

(छ) गाउँपाकि/नगरपालिकाको कृषि शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

(३) समितिलेसम्बन्धित क्षेत्रको विशेषज्ञ तथा अन्य व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आँफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) समितिले यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार विभिन्न उप–समितिहरु गठन गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिको सचिवालय गाउँपालिकाको कृषि क्षेत्र हेर्ने शाखामा रहनेछ ।

११. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : यस ऐनमा अन्यत्र व्यवस्था भएदेखि वाहेक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) स्थानीयस्तरमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक नीति तथायोजना तर्जुमा गर्ने,

(ख) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न संघीय तथा प्रादेशिक निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

(ग) कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने,

(घ) कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धनगर्ने सम्बन्धमा कार्यक्रम संचालन गर्ने,

(ङ) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पर्ने सीप, प्रविधि तथा अन्य आवश्यक विषयको उचित व्यवस्था गर्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरु गर्ने,

(च) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कोषको सञ्चालन गर्ने,

(छ) तोकिए बमोजिमको अन्य आवश्यक कार्यगर्ने ।

१२. कृषि व्यवसायलाई सुविधा दिनेः- (१) गाउँपालिकाले कृषि व्यवसायका लागि देहाय बमोजिम छुट तथा सुविधा दिन सक्नेछ :-

(क) स्थानीय कर निकासी शुल्क

(ख) कृषि व्यवसायप्रवर्द्धन सम्बन्धी प्रविधि प्रयोग र विस्तारमा अनुदान जस्तै ढुवानी साधन, यान्त्रिक उपकरण आदि ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने छुट तथा सुविधाहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम दिइने सुविधाको अतिरिक्त अन्य सुविधासमितिको सिफारिसमा कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ७
अनुदान, विमा तथा कोष सम्वन्धि व्यवस्था

१३. अनुदान सम्बन्धी व्यवस्था : (१) कृषि क्षेत्रमा जिविकोपार्जन गरी जीवनयापन गर्ने कृषक वा कृषक समूहहरुलाई उत्पादनमा आत्मनिभर बनाउनका लागी यसै ऐन र कार्यविधिको परिधिभित्र रही गांउपालिकाले कृषि बाली, फलफुल तथा तरकारी उत्पादन, जैविक तथा प्राङ्गारिक मलखाद, किटनाशक औषधीमा अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।

१४. कोषको स्थापना : (१) कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्नका लागि छुट्टै कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कोषको स्थापना गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन् :-

(क) संघीय तथा प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) गाउँपालिकाबाट प्राप्त रकम,

(ग) नेपाल सरकारबाट विदेशी सरकार, अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँग सम्झौता गरी स्थानीय तहमा विनियोजित रकम वापत प्राप्त रकम

(घ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

१५. कोषको सञ्चालनः (१) गाउँपालिकाको नीति, कानुन तथा निर्देशन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन तथा प्रकोप, रोगब्याधीबाट बालीको नोक्सानी हुन गएमा तोकिएको मापडण्ड अनुसार क्षतिपूर्ति दिनका लागि समेत कोषको रकम खर्च गरिनेछ ।

(२) कोषको सचिवालय गाउँपालिका अन्तर्गतको कृषि शाखामा रहनेछ ।

१६. कोषको सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्थाः (१) समितिको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च दफा १० बमोजिमको कोषबाट तोकिए बमेजिम व्यहोरिनेछ ।

(२) समितिको कोषमा रहेको रकम समितिले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै बैकमा खाता खोली जम्मा गर्नेछ ।

(३) समितिको कोषको सञ्चालन समितिको अध्यक्ष वा सदस्य-सचिव र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

(४) कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. लेखा र लेखापरीक्षण (१) कोषको आय व्ययको लेखा प्रचलित कानून बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

(२) कोषको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

१८. कृषि ऋणको व्यवस्था : (१) कृषकलाई कृषि उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्न र उत्पादित कृषि वस्तुहरुको उचित मूल्य प्राप्तीका लागि तोकिए वमोजिम सरल कृषि ऋण उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने छ ।

१९. विमा सम्बन्धी व्यवस्था: (१) कृषि बाली, नगदे बाली, तरकारी खेति, गाई, भैसी, भेडा, बाखा, बंगुर, माछा, कुखुरापालन गर्ने कृषकलाई तोकिए बमोजिम विमा सुविधा उपलब्ध गराईने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विमा सम्बन्धी विस्तृत कार्यविधी र निर्देशिका गांउपालिकावाट तयार गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

परिच्छेद ८

भण्डारण, प्रशोधन ,आन्तरिक हाट वजार, प्रर्दशनी स्थल

२०. आन्तरिक तथा वाह्य कृर्षि वजारको स्थापना: (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र उत्पादन गरिएका कृषि उपज, तरकारी, फलफूल, नगदेवालीको आन्तरिक खपतका लागि कुनैपनि स्थानमा कृर्षि हाट वजार वा सहकारी पसलहरु स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) कृषि सम्वन्धी सहकारी वा कृषि सम्वन्धी व्यवसायिक संस्थाले सम्वन्धित गाउँपालिकाको अनुमति लिई कृषि बजारको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

२१. कृषि बजारको वर्गीकरण :(१) यस ऐनको दफा १५ बमोजिम स्थापना हुने कृषि बजारको वर्गीकरण देहाय बमोजिमको हुनेछ :-

(क) थोक बजार,
(ख) खुद्रा बजार,
(ग) हाट-बजार,
(घ) संकलन केन्द्र ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बजार सञ्चालनवापत लाग्ने शुल्क सभाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(३) बजार सञ्चालन सम्वन्धी अन्य व्यवस्था कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२२. कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिः (१) यस ऐनको दफा (१५) बमोजिम स्थापना भएको कृषि बजारको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि कृषि बजार तथा व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(२) कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२३. दफा (२०) उपदफा १ बमोजिमको उत्पादित वस्तुहरु स्थानीय तहहरुमा खपत भै जगेडा रहन गएका वस्तुहरुको संचय भण्डारणको व्यवस्था गरिने छ । बिग्रने वा सडीगली जाने तरकारी फलफूल माछा मासुको लागि शीत भण्डारको निर्माण तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।

(५) स्थानीय तहको माग बमोजिम उपभोग भै बचत रहन गएका वस्तुहरुको अन्य प्रदेश तथा अन्तर्राष्ट्र्िय बजारमा क्षेत्रमा तोकिए बमोजिम निकासी पैठारी गर्न पाउने व्यवस्था गरिने छ ।

२४. पशु हाट वजारको स्थापनाः (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र उत्पादन गरिएका गाई, भैसी, बाख्रा, भेडा, कुखुरा पशुपंछिको आन्तरिक खपतका लागि कुनैपनि स्थानमा पशुपंछिको बिक्री वितरण स्थान तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बिक्री वितरण गरिने पशुपंछीको मासुजन्य पदार्थको स्वथ्यताकोलागि आधुनिक वधशालाको स्थापना गर्न सकिनेछ ।

२५. खाद्य तथा माछा मासु प्रशोधन केन्द्र :(१) आन्तरिक रुपमा बाह्य बजार विस्तारका लागि खाद्य वस्तुहरुलाई प्रशोधन गरी लामो समय सम्म गुणस्तर कायम राख्न सक्ने गरी भण्डारण तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरिने छ ।

(२) स्थानीय उत्पादित वस्तुहरुको संरक्षणका लागि आयातलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।

(३) आन्तरिक खपतबाट जगेडा भएका माछा मासुको अन्य प्रदेश वा अन्तराष्ट्रिय बजारमा बिक्री वितरण गर्नको लागि अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार भण्डारण, प्याकेजिङको व्यवस्था र प्रशोधन केन्द्र संचालनमा ल्याइने छ ।

(४) अन्तर्राट्िय व्यापार अभिबृद्धिका लागि निश्चित मापडण्ड तयार गरि नाकाहरुमा कृषि वाली तथा पशु क्वारेन्टाइनको जाचं पडताल पछि मात्र निकाशी पैठारी गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

परिच्छेद ९

व्यवसायिक कृषि करार तथा कृषि योग्य जमीन व्यवस्थापन

२६. व्यवसायिक कृषि करार गर्न सकिने : (१) यस ऐन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्न दुई वा दुई भन्दा बढी पक्षबीच व्यवसायिक कृषि करार गर्न सकिनेछ ।

(२) आधुनिक खेति प्रणाली विकासका लागि भूमिहिन वा कम जमीन भएका ब्यक्ति वा कृषकलाई कृषि योग्य जग्गा भाडामा लिने दिने ब्यवस्थालाई प्रश्रय दिन खत्याड गांउपालिकाले भाडामा लिने दिने पक्ष बीच समन्वयात्मक भूमिका खेल्न सक्नेछ ।

२७. जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउन सकिनेः कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कृषि व्यवसाय गर्ने प्रयोजनका लागि व्यक्ति, कृषि फार्म वा व्यवसायी, कृषक समूह वा त्यस्ता कृषक समुह मिलेर बनेको समिति, सहकारीलाई जग्गा तथा भौतिक सम्पत्ति करार गरी उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२८. जग्गा तथा भौतिक साधन माग गर्न सक्नेः (१) कुनै कृषक वा कृषि व्यवसायीले व्यावसायिक रुपमा कृषि सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी करार बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन प्राप्त गर्न दफा १५ बमोजिमका व्यक्ति वा निकायसँग माग गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा तथा भौतिक साधन माग भई आएमा निश्चित अवधि तोकी प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायले करारमा जग्गा तथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) जग्गातथा भौतिक साधन उपलब्ध गराउने सम्बन्धी प्रक्रिया तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) खेती नगरी लगातार २ बर्षसम्म बाँझो रहेको कृषियोग्य जमिन खत्याड गांउपालिकाले तोकिए वमोजिम कृषि प्रयोजनका लागि प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

२९. स्वामित्व हस्तान्तरण नहुनेः यस ऐनको दफा १५ बमोजिम कुनै जग्गा वा भौतिक साधन उपलब्ध गराएको अवस्थामा करार गरेको वा लिजमा लिएको कारणले मात्र जग्गा वा भौतिक साधनमा करारका पक्षको स्वामित्व हस्तान्तरण हुने छैन ।

३०. पुनःकरार गर्न नहुने : यस ऐन बमोजिम करार गर्ने पक्षले दोश्रो पक्षको सहमती नलिइ सोही बिषयमा तेश्रो पक्षसँग पुनः करार गर्न पाउने छैनन ।

३१. व्यवसायिक कृषि करारका विषयवस्तुहरू : (१) यस ऐन बमोजिम कृषि करार गर्दा करारको प्रकृति र अवस्था अनुरुप अनुसूची- २ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनको प्रतिकुल नहुने गरी पक्षहरूको सहमतिमा उपदफा (१) मा उल्लेखित विषय बाहेकका अन्य उपयुक्त विषयवस्तुहरु समेत व्यवसायिक कृषि करारमा समावेश गर्न सकिनेछ ।

३२. व्यवसायिक कृषि करारका पक्षहरूको दायित्व : (१) यस ऐनको दफा १५ वा १६ बमोजिम कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न लिएको जग्गा तथा भौतिक साधनमा पक्षहरूको दायित्व यस ऐनमा उल्लेख भएको अतिरिक्त अन्य दायित्व करारमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) कृषि वस्तुको परिमाण वा क्षेत्र तोकी गरिने व्यवसायमा पक्षहरूको दायित्व पक्षहरू बीच करार भएकोमा यस ऐनमा उल्लेख भएको अतिरिक्त अन्य कुराहरू करारमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) व्यवसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरूले कृषि करार प्रयोजनको लागि कृषि उत्पादन सामग्री, प्रविधि र ऋण वा अन्य सहायता आफै वा वित्तीय संस्थाहरू मार्फत तोकिएका शर्तहरूको आधारमा उपलब्ध गराउने गरी आ-आफ्नो दायित्व निर्धारण गर्न सक्नेछन् ।

(४) व्यवसायिक कृषि करार गर्ने पक्षहरुले प्रचलित कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

३३. करार पूरा गर्नु पर्ने समय र तरिकाः (१) करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख भएकोमा उल्लिखित समयभित्र र उल्लिखित तरिका बमोजिम करार पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) करार बमोजिमको काम गर्न करारमा कुनै समय वा तरिका तोकिएको रहनेछ तर सो काम कुनै खास समयमा वा कुनै खास तरिकाले मात्र गर्न सकिने रहेछ भने सोही समयमा सोही तरिका बमोजिम गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा लेखिएको अवस्थामा बाहेक करारमा करार पूरा गर्ने समय र तरिका उल्लेख नभएमा उचित समयभित्र उपयुक्त तरिका अपनाई पूरा गर्नु पर्नेछ ।

३४. करार पूरा गर्ने स्थानः (१) करार बमोजिम काम पूरा गर्न कुनै निश्चित स्थान तोकिएको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) करार बमोजिम कुनै एक पक्षले अर्को पक्षलाई कुनै मालसामान दिने वा बुझाउने स्थान करारमा तोकिएको रहेछ भने सोही स्थानमा नै दिनु वा बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) करार बमोजिम काम गर्ने निश्चित स्थान नतोकिएको तर सो काम कुनै खास स्थानमा मात्र गर्न सकिने वा चलन व्यवहार वा सो कामको प्रकृति अनुसार कुनै खास स्थानमा मात्र गर्नु पर्ने किसिमको रहेछ भने सो काम सोही स्थानमा गर्ने गरी करार भएको मानिनेछ ।

(४) उपदफा (२) र (३) मा लेखिए देखि बाहेक अन्य अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्ने स्थान करारमा उल्लेख भएको रहेनछ भने करार बमोजिम काम गर्ने पक्षले अर्को पक्षलाई मनासिब माफिकको स्थान तोकिदिन सूचना गर्नु पर्नेछ र अर्को पक्षले पनि सो काम गर्न मनासिब माफिकको स्थान तोकिदिनु पर्नेछ ।

३५. करार पूरा गर्नु नपर्ने अवस्थाः देहायका अवस्थामा करार बमोजिम काम गर्न आवश्यक पर्ने छैन ।

(क) करारको एक पक्षले अर्को पक्षलाई करार बमोजिमको दायित्व पूरा गर्नु नपर्ने गरी छुट दिएमा,

(ख) बदर गराउन सकिने करार बदर गराउन पाउने पक्षले बदर गराएमा,

(ग) अर्को पक्षले करार उल्लंघन गरेको कारणबाट करारको परिपालना हुने नसक्ने भएमा,

(घ) यस ऐनको कुनै व्यवस्था बमोजिम करार बमोजिमको काम गर्नु नपर्ने भएमा,

(ङ) करार गर्दाको परिस्थितीमा आधारभूत परिवर्तन भै करारको परिपालना गर्न असम्भव भएमा।

३६. करार दर्ता गर्नु पर्ने : (१) यस ऐन अन्तर्गत सम्पन्न गरिएका करारहरु सम्झौता भएको मितिले पैंतिस दिनभित्र सम्वन्धित गाउँपालिकामा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम करार दर्ता गर्दा तोकिए बमोजिमको दस्तुर लाग्नेछ ।

(३) दर्ता नगरिएको करारको आधारमा नेपाल सरकार वा अन्य निकायले दिने सुविधा वा सहुलियत दिने प्रयोजनको लागि मान्यता प्राप्त गर्ने छैन ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम भएको करारको आधिकारिक प्रति गाउँपालिकाको तोकिएको अधिकारीले अनिवार्य रूपले राख्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको करारदर्ता गर्न दुवै पक्षहरू स्वयम् वा उनीहरूको कानुन बमोजिमको प्रतिनिधि उपस्थित हुनु पर्नेछ ।

(६) गाउँपालिकाले कुनै व्यवसायी वा कृषकले कृषि करार दर्ता गर्न ल्याएकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम उल्लेख हुनुपर्ने कुनै कुरा उल्लेख नभएको वा अनुचित प्रावधान उल्लेख भएकोमा सो परिमार्जन गरेर मात्र दर्ता गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम दिइएको आदेश करारका पक्षहरूले पालन गर्नु पर्नेछ ।

३७. स्थानीय चरन तथा खर्क विकास र व्यवस्थापन : (१) गांउपालिका क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक जमिन, खर्क वा बाँझो जमिनलाई चरन तथा खर्कक्षेत्र तोकी प्रयोगमा ल्याउन सकिनेछ । सो क्षेत्रमा चरीचरन गराउने पशुपालक कृषकले चरन गराए वापत गांउपालिकालाई वार्षिक कर बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) बाझो जमिन व्यक्तिगत सम्पति भएमा गांउपालिकाले वार्षिक कर तिर्ने गरी जमिन निश्चित अवधिको लागि करार सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

(४) चरन तथा खर्क क्षेत्र तोकिएपछि गांउपालिकाले यस क्षेत्रमा आधुनिक घाँसे मैदानको विकास गराउनु पर्नेछ ।

(५) माथि उपदफाहरुमा जुनसुकै कुरा उल्लेख भएतापनि कुनै किसानले कृषि योग्य जमिन वांझो राखेमा त्यस्ता किसानलाई गांउपालिकाले जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद १०

विवाद समाधान

३८. विवादको समाधान : (१) यस ऐन अन्तर्गत गरिएका कृषि करारको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कुनै विवाद उत्पन्न भएमा पक्षहरूले आपसी बार्ताबाट त्यस्ता विवादहरूसमाधान गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वार्ताबाट विवाद समाधान हुन नसकेमा पक्षहरुले प्रचलित कानुन बमोजिम स्थानीय न्यायिक समितिमा निबेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निबेदन पर्न आएमा स्थानीय न्यायिक समितिले पैंतिस दिन भित्र मेलमिलापको माध्यमबाट विवादको टुंङ्गो लगाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम भएको विवादको टुंङ्गो उपर चित्त नवुझ्नेपक्षले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम ३५ दिनभित्र सम्वन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम मेलमिलापबाट विवाद समाधान हुन नसकेमा पक्षहरुले प्रचलित कानुन बमोजिम मध्यस्थता सम्बन्धी कारवाही अगाडी बढाउन समेत सक्नेछन् ।

(६) मध्यस्थता सम्बन्धी कारवाही अगाडी बढाउँदा मध्यस्थकर्ताको नाम करारमा नै उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम हुनेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम करारमा नाम उल्लेख नभएकोमा पक्षहरूका प्रतिनिधि, खत्याड गाँउपालिकाका प्रतिनिधि वा गाँउपालिकाबाट तोकिएका बिषयविज्ञ वा मेलमिलापकर्तासहितको मध्यस्थता समितिको गठन गरिनेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम मध्यस्थता चयनको लागि दुबै पक्षहरूबाट अनुरोध भई आएमा सम्वन्धित व्यक्ति वा कार्यालयले अनिवार्य रूपमा सात दिनभित्रमा लिखित सहमति वा असहमति दिनु पर्नेछ ।

(९) मध्यस्थता समितिले उजुरी परेको सात दिनभित्र वार्ताद्वारा विवादको समाधान गर्नु पर्नेछ ।

(१०) उपदफा (९) बमोजिम विवाद समाधान हुन नसकेमा सम्वन्धित पक्षलाई उजुरी उपर सात दिनको म्याद दिई प्रतिवाद गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(११) उपदफा (१०) बमोजिमको समयावधिभित्र सम्वन्धित पक्षले प्रतिवाद गरी वा नगरी बसेमा सो व्यहोरा उल्लेख गरी मध्यस्थता समितिले थप सात दिनभित्रमा आफ्नो निर्णय दिनु पर्नेछ ।

(१२) उपदफा (११) बमोजिम मध्यस्थता समितिद्बारा गरिएको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(१३) यस ऐन बमोजिम मध्यस्थता समितिद्बारा गरिएको निर्णय उपर चित्त नवुझ्ने पक्षले मध्यस्थता ऐन, २०५५ को म्यादभित्रै सम्बन्धित उच्च अदालतमा निवेदन दिन सक्नेछ ।

(१४) मध्यस्थता समितिको अन्य कार्यविधि करारमा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र अन्यका हकमा मध्यस्थता समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(१५) मध्यस्थकर्ताले पारिश्रमिक र सुविधा पक्षहरूबाट लिन सक्नेछन् ।

३९. म्याद सम्बन्धमा : यस ऐन बमोजिमको विवादमा पक्षको काबु वाहिरको परिस्थिति परी यस ऐनको दफा २५ को उपदफा (१०) बमोजिमको म्याद गुज्रन गएमा एक पटकलाई बढीमा पन्ध्र दिन म्याद थाम्न पाउनेछ ।

४०. मध्यस्थता समितिको निर्णयको कार्यान्वयन :(१) मध्यस्थता समितिको निर्णय भएको सात दिनभित्रमा पक्षहरूले निर्णय कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै पक्षले तोकिएको समयमा निर्णयको कार्यान्वयन नगरेमा त्यस्तो निर्णयको कार्यान्वयनमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय र अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको कार्यालयले निर्णय कार्यान्वयन गर्ने सिलशिलामा सम्बन्धित पक्षको सम्पत्ति वा कारोबार रोक्का राख्न, त्यस्तो सम्पत्ति वा कारोबार रोक्का राखेकोमा फुकुवा गर्न लेखि पठाउन सक्नेछ

(४) उपदफा (३) बमोजिम रोक्का वा फुकुवा गरिदिन अनुरोध भई आएमा सम्वन्धित मालपोत कार्यालय, बैंक वा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो सम्पत्ति वा कारोबारको रोक्का वा फुकुवा गर्नु पर्नेछ ।

(५) मध्यस्थता सम्बन्धी बिषयमा यस ऐनमा उल्लेखित बिषयका हकमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य बिषयका हकमा मध्यस्थता ऐन, २०५५ बमोजिम हुनेछ ।

पीरच्छेद -११

विविध

४१. व्यवसाय दर्ता गर्नु पर्ने : (१) करार गरी कृषि व्यवसाय सञ्चालन गर्न चाहने कृषक, कृषि फार्म वा एजेण्ट लगायतले दर्ता नगरी व्यवसाय सञ्चालन गर्नु हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको व्यवसायको दर्ता प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले गर्नेछ । निजले अधिकृत स्तरको कुनै कर्मचारीलाई आवश्यकता अनुसार यस्तो करार दर्ता गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(३) व्यवसाय करार दर्ता तथा शुल्क लगायतका अन्य व्यवस्था कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

४२. क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था : (१) करार कार्यान्वयनको सन्दर्भमा कुनै पक्षका काम कारवाहीबाट अर्को पक्षलाई क्षति पुग्न गएमा करारमा नै क्षतिपूर्तिको मात्रा तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएको हकमा सम्झौताको प्रकृति, स्थलगत निरीक्षण, स्थानीय सर्जमिन, विशेषज्ञको राय, प्रचलित दरभाउ समेत बुझी सोको आधारमा मर्का पर्ने पक्षलाई मध्यस्थता समितिले क्षतिपूर्ति भराइदिने निर्णय गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पक्षको काबु वाहिरको परिस्थितिले गर्दा करारको यथावत् परिपालना हुन नसकेको अवस्थामा यस ऐन बमोजिमको दायित्व तिर्नु व्यहोर्नु पर्ने छैन । तर करार गर्दाको अवस्थामा पक्षवीच कुनै लेनदेन भएको रहेछ भने अवस्था हेरी मर्का पर्ने पक्षलाई लेनदेनको सामान, वस्तु वा नगद फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

४३. कारवाही चलाउने तथा दण्ड सजाय गर्ने अधिकारी : (१) यस ऐन बमोजिम दण्ड सजाय गर्ने वा क्षतिपूर्ति भराउने अधिकार स्थानीय न्यायिक समितिलाई हुनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिम कारवाही तथा सजाय हुने मुद्दा अनुसन्धान तथा तहकिकात गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयको परामर्श तथा सहयोग लिन सक्नेछ ।

४४. दण्ड सजाय : (१) कसैले यस ऐनको देहाय बमोजिम कसुर गरेमा देहाय बमोजिमको सजाय हुनेछः

(क) दफा १५ र १६ विपरित कृषि बजार स्थापना र सञ्चालन गरेमा पच्चिस हजार देखि पचास हजार रूपैयाँ सम्म,

(ख) मनासिव कारण वेगर दफा २८ को उपदफा (२) को कार्य नगरेमा वा गर्न इन्कार गरेमा त्यस्तो कार्यालयको मुख्य भई कार्य गर्ने अधिकारी वा त्यस्तो कार्य कुनै अधिकारीलाई प्रत्यायोजन गरिएकोमा त्यस्तो जिम्मेवारी प्राप्त अधिकारीलाई पच्चिस हजार देखि पचास हजार रूपैयाँ सम्म,

(ग) दफा २९ बमोजिम क्षतिपूर्ति भर्ने आदेश दिएकोमा लापरवाही पूर्वक त्यस्तो क्षतिपूर्ति नदिएमा त्यस्तो अटेर गर्नेलाई पच्चिस हजार देखि पचास हजार रूपैयाँ सम्म ।

(घ) यस ऐन वा यस ऐन अन्तरगत बनेको नियमावली विपरित कुनै कार्य गरी त्यसबाट कसैको हानीनोक्सानी भएको रहेछ भने त्यस्तो हानी नोक्सानी निजबाट नै भराईनेछ ।

४५. पुनरावेदन : यस ऐनको दफा ३१ बमोजिम दिएको सजायमा चित्त नबुझ्ने पक्षले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

४६. बीमा सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस ऐन बमोजिम करार गरी गरिएको कृषि उपजको उत्पादनको सम्झौताको आधारमा विमा समितिले तोकेको प्रकृया पुरा गरी त्यस्तो वीमा कार्य गर्न अख्तियार पाएको विमा कम्पनीले विमा गर्नेछ ।

(२) वीमा गर्ने प्रक्रियाका सम्बन्धमा वीमा समितिले समय समयमा निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) यस ऐन बमोजिम गरिने व्यावसायिक कृषि करार सम्वन्धित निकायमा दर्ता हुनासाथ सोही मितिबाट लागू हुने गरी सम्बन्धित वीमा कम्पनीले वीमा गर्न सक्नेछ ।

(४) कुनै वीमा कम्पनीले व्यावसायिक कृषि करारको विमा गर्दा तिर्नु परेको क्षतिको अङ्क बराबर आफ्नो खुद करयोग्य आयबाट घटाउन पाउनेछ ।

४७. वौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण गर्नु पर्नेः यस ऐन बमोजिम कृषि व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्दा वा व्यवसायिक कृषि करार गर्दा वौद्धिक सम्पत्ति, भौगोलिक परिचय तथा कृषक अधिकार समेतको संरक्षण हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

४८. स्थानिय तहमा रहेका पानी मुहान, पोखरी, नदिनाला, वांध कूलो संरक्षण : स्थानिय तहको क्षेत्रमा प्राकृतिक रुपमा रहेका पानीको मुहान, पोखरी नदिनाला, परम्परागत कूलो बांध पैनीको मर्मत संभार र जिर्णोद्धार गरि सिंचाईका लागि संचालनमा ल्याईनेछ ।

४९. जैविक विविधता र वातावरणको संरक्षण : (१) वनस्पति तथा विऊ विजनको अनुवंशहरु, जीवहरुको संरक्षण, सम्वर्धन तथा प्रर्वधन गर्ने दायित्व र र्कतव्य गांउपालिकाको हुनेछ ।

५०. कृषि वन प्रणालीको विकास : (१) पातलिएको वनक्षेत्रमा स्थान विषेश वाली तथा फलफूलको खेति विकाश गरि खाद्यान्न तथा फलफूल तथा नगदेवाली विकाश गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम पातलिएको वनक्षेत्रमा कृषि खेति गर्न इच्छुक व्यक्ति वा फर्मलाई निश्चित अवधि तोकी कवुलियत गरि वन दिन सकिनेछ

(३) उपदफा (२) वमोजिम कवलियत वनमा कृषि खेति गर्ने व्यक्ति वा फर्मले वनमा विद्यमान रहेको वातावरणमा कुनै हानी नोक्सानी तथा प्रतिकुल असर नपुराउने गरि सो प्रयोग गरेवापत वार्षिक रुपमा नियमानुसार रोयल्टी लिनेगरी कवुलियति वन दिन सकिनेछ ।

३४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने : यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

५१. नियम वनाउन सक्ने : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

५२. केन्द्र प्रदेशको ऐन संग बाझिएमा बाझिएको हद सम्म अमान्य हुने : स्थानीय तहबाट तर्जुमा गरिएको यो ऐन केन्द्र तथा प्रदेशको ऐन सँग बाझिन गएमा बाँझिएको हद सम्म यो ऐन निष्क्रीय हुने छ ।

आज्ञाले
मणिचन्द्र कार्की
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

अनुसूची -१

दफा २ को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित

(१) खाद्यान्न बाली,

(२) वागवानी जन्यः फलफूल, तरकारी, मसलाबाली, पूष्प

(३) पशु, पन्छी

(४) माछा, मासु,दुध,फुल,हाड,छाला,ऊन

(५) च्याउ,

(६) मौरी, रेशम

(७) चिया, कफी, अलैची, सुपारी, घाँसेवाली

(८) तेलहन, दलहन

(९) कपास, जुट, उखु,रबरखेती,टिमुर

(१०) कृषि पर्यटन

(११) कृषिका सबै उपक्षेत्रसँग सम्बद्ध उत्पादन र सो शब्दले औधोगिक प्रयोजनमा हुने कृषिवस्तुहरु

(१२) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको प्रशोधन उद्योग

(१३) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन सामाग्री (दाना, मलखाद्य, विषादी, औषधी) आदिको प्रशोधन उद्योग

(१४) खेती प्रणालीमा समाबिष्ट कृषि तथा पशुजन्य बस्तहरु ।

अनुसूची (२)
दफा १९ सँग सम्बन्धित

(क) करारका पक्षहरू,

(ख) करार खेतीको क्षेत्र,

(ग) जग्गा र भौतिक साधन,

(घ) वस्तुको विवरण,मात्रा,

(ङ) गुणस्तर,

(ङ) सम्झौताको अवधि,

(च) उत्पादन गरिने वस्तुको खरिद/बिक्री मूल्य,

(छ) भुक्तानीको प्रक्रिया,

(ज) ढुवानीको दायित्व,

(झ) उत्पादन प्रक्रिया,

(ञ) अनुगमनका पक्षहरू,

(ट) काबु बाहिरको परिस्थितिबाट उत्पादनमा पर्न सक्ने असर र त्यसको दायित्व,

(ठ) गुणस्तर निर्धारणका आधारहरू,

(ड) पक्षहरूले एक अर्कोलाई उपलब्ध गराउने सेवा तथा सुविधा,

(ढ) करारको पालनामा विवाद भएमा अपनाइने समाधानका उपाय जस्तै मेलमिलाप तथा मध्यस्थता लगायतका विषय वस्तुहरू आदि ।

(ण) कृषि उपजको मूल्य निर्धारण सम्वन्धी व्यवस्था ।